

בשבח המתינות

יוכי ברנס: אדל, כנרת זמורה ביתן 2018, 528 עמ'

ספרה של יוכי ברנס **אדל** הוא חוליה נוספת בשלשלת הזהב של ספריה - בתחום המיוחד שפיתחה ושכללה - תחום הרומן ההיסטורי המבוסס על דמויות ומאורעות שהיו, תוך מילוי הפער שהשאירה ההיסטוריה באמצעות דמיון היוצר של הסופר/הסופרת. מצד אחד, כבול הסופר למאורעות ההיסטוריים כפי שהתרחשו, ואינו יכול לתת להם מהלך אחר ושונו מאלה שהתרחשו במציאות. מצד שני, אין הוא מוגבל במילוי הפערים, בעיצוב הדמויות, במתן פתחון פה להן, ובהקניית משמעות אישית למה שהתרחש. רבות נכתב על הרומן ההיסטורי, חוקיו ומניעי כתיבתו. תובאנה כאן הערות אחדות בלבד: סופר כותב רומן היסטורי כשיש לו משהו חשוב לומר לבני דורו. אין הוא בא ללמד היסטוריה, אם כי באמצעות ספרו לומדים הקוראים גם על ההיסטוריה. באמצעות ההיסטוריה הוא מרחיק את עדותו כדי לחזור אל ההווה, אל האקטואליה ואל משמעות החיים בדורו. לשם כך עליו לשמור על איזון מתוח בין הרקע ההיסטורי לבין המשמעות האקטואלית. אם איזון זה מופר, יש סכנה שהרומן יהפוך או להיסטוריה מסופרת, או לפרודיה אקטואלית על העבר. מותר לסופר לסטות מן העובדות ההיסטוריות כפי שהן ידועות מן המחקר, ובתנאי שישמור על האווירה של התקופה ועל מהלכם הכולל של המאורעות ההיסטוריים. היקף הסטייה הוא שאלה של מינון, החוזרת בכל פעם שהמדובר ברומן מסוג זה.

ליוכי ברנס יש משהו חשוב לומר לקוראיה. יש לה מסרים להעביר, והיא מעבירה אותם בנחרצות, בעוז ובגאון. לא רק שאינה מתנצלת על כך, אלא שהיא גאה בהם ומדגישה אותם. משמעויות אקטואליות אלה מתפצלות לכמה מטרות אידיאולוגיות, שהן התשתית הרעיונית של ספריה, לרבות **אדל**. אלה משפיעות על הצגת הדמויות, מהלך העלילה והפרשנות העולה מן התיאורים. זאת לא בניסוח מפורש, אלא מובלע בטקסט, שכן המחברת סומכת על הקורא שלה, שיבין תוך כדי קריאה להיכן מובילים התיאורים ומה משמעותם המצטברת. היא גם סומכת על הספר שידבר בעד עצמו, אם כי לקראת הסיום, לרבות בספר זה, מתרבים המשפטים המנסחים כמעט במפורש את כוונותיה. מספר לספר מתבלטות יותר ויותר כוונותיה ומגמותיה של הסופרת, בראיונות עמה היא גם מציגה מטרות אלה במפורש ובצורה ישירה; אבל בספריה נשאר תמיד אותו משהו חמקמק וחדירתי, מורכב ובלתי ניתן להגדרה מפורשת.

מהי אותה תשתית רעיונית? מה הן אותן מטרות אידיאולוגיות?

בדרך כלל הגילים לקבוע ובצדק, שאחת ממטרותיה העיקריות של ברנס היא הכנסת הנשים להיסטוריה, תוך הצבעה על כוחן,

חשיבותן והשפעתן על מהלכה. בספריה היא מדגישה את חלקן מאחורי הקלעים אבל גם בקדמת הבמה, ומתקנת עוול היסטורי רב שנים של התעלמות. אין ספק שגם ספר זה - ששמו מעיד על היות הגיבורה המרכזית שלו אישה (אדל, בתו של הבעל שם טוב) - מצטרף למגמה הכוללת בספריה.

הספר כתוב גם מנקודת מבטה של אדל והוא מעיד על חלקה הנכבד בהתפתחות רעיון החסידות של הבעל שם טוב, שבלעדיה ספק אם היה מתגבש וספק אם היה יוצא מן הכוח אל הפועל. תרומתה ניכרת, בין השאר, למשל, בהכנסת "השירה" אל התפילה, אבל עיקר תפקידה הוא למתן את "היהירות" של אביה. זוהי מטרה פמיניסטית גלויה ומוצהרת, שהיא מממשת. אבל זה גם חלק ממגמה כוללת יותר, לתת פתחון פה לקבוצות שוליים, לכאלה שירדו למחתרת, שנוצחו, שהושטקו, שהפסידו. בכך אפשר להשוות אותה למ"י ברדיצ'בסקי, שבנה "היסטוריה חלופית" מקולות מושטקים אלה או שנתן פרשנות שונה והפוכה למוסכם ולמקובל. אבל זה נושא למחקר בפני עצמו.

מטרה נוספת הנאמרת במפורש, קרוב לסיומו של הספר, היא בחשיבותו וייחודו של ספר הנכתב מנקודת ראותה של אישה. בשיחה עם פייגה בתה אומרת אדל: "הספר אינו על חיי [...] הספר על חיינו. ספר על תורתו, פייגה מתקנת". ואדל מודה: "אך בעצם כתבתי כיצד תורתו נוצרה". ופייגה מסכמת: "אפרים ורבי יעקב יוסף מתמקדים בפירושו. גברים כותבים אחרת" (עמ' 484). זוהי שיחה ארס פואטית שבה מדריכה פייגה את אמה איך לכתוב את הספר: "אם סבא הצליח, למה את מסיימת את ספרך בכישלוננו?" (עמ' 485). על תשובתה של אדל: "אני מסיימת בפטירתו. סיפור חיים מתחיל בלידה ומסתיים במוות", מגיבה פייגה: "סבא נפטר בתחושת כישלון. אבל תורתו חיה וקיימת. תכתבי איך זה קרה" (שם). כאן מובלעת השאלה - מה כוחו של ספר? מה כוחה של ספרות? האם הספר יכול לפקוח את עיני הגאון, ולשנות את דעתו על תורתו של הבעש"ט? אם יקרא את ספרה של אדל האם תימנע "מלחמת אחים"? (עמ' 520). ובכלל, מה תכליתו של הספר? אין ספק שזוהי בעיקר שאלה אקטואלית, המכוונת לקוראי ההווה. יש לשער שתשובתה של הכותבת היא כי יש בכוחו של ספר לשנות מציאות.

מטרה נוספת, חשובה לא פחות, היא קירוב ההיסטוריה היהודית הרחוקה ללבם של הקוראים בני הדור. לגלות להם את כוח המשיכה שבה ולעורר את הזדהותם עמה. הדמויות ההיסטוריות, האנונימיות לרבים, מתגלות כבני אדם ונחשפות כמי שיש להן התלבטויות, יריבויות ומאבקים, כשמעשיהן והאידיאולוגיה שלהן מושפעים מן הביוגרפיה שלהן. הן בשר ודם, אבל גם שופר לאידיאולוגיה שלהן. כך, למשל, הקנאה בקרב אלה המקיפים את הבעש"ט, על מידת הקרבה אליו, לרבות אדל בתו; בשלב מסוים היא אף מקנאה באמה, שאהבתו של אביה אליה גוברת על אהבתו אליה. בכך יכול הקורא להזדהות עמו ולהבין טוב יותר את מהלכה של ההיסטוריה היהודית. הזדהות והבנה אלה הן גם בסיס להבנה טובה יותר של ההווה והכנה לעתיד. אבל לא פחות מושפעת בחירתה של הכותבת מן הביוגרפיה האישית שלה. הדבר בולט במיוחד בספר זה, בהקדשה לבני משפחתה, תוך ציון שסבה הוא דור עשירי לבעל שם טוב, ובסיומו של הספר ב"תודות" בגילוי ש"ינקתי את החסידות עם חלב אמי ועם ניגוני אבי". כך גם בסיומו של הרומן, בשיחה שבין אדל לפייגה בתה, כאשר "מתנבאת" אדל ש"היא" תכתוב את הספר "מחדש", "בשביל הדור שירצה לקבל את תורתו האמיתית של סבא", לאחר שכתב היד נשרף. הכוונה הנרמזת והמשתמעת ב"היא", מוליכה ליוכי ברנס, ש"יש לה שורש נשמה קרוב" והיא זו אשר - לדבריה של אדל,

הנשמעים כצוואה – "תכתוב את ספרי לבני דורה [...] בלשונם. לפי שורש נשמתה. לפי שורש נשמתם" (עמ' 522).

קירוב לכבות זה נעשה בכוח יכולתה המופלאה של יוכי ברנדס לעבד את הפרטים לסיפור עלילה מותח, בלשי, שיש בו עליות ומורדות, נפילות והתרוממות; סיפור המפיח חיים בהתרחשות ההיסטורית, האישית והאידיאולוגית. יכולת זו לבנות עלילה, מפותלת ככל שתהיה, המבוססת על ממצאי המחקר ההיסטורי הענף לדורותיו, המשמש כחומר גלם, תוך שילובו בדמיון היוצר של המספרת, הממלאת את הפערים – היא מסימני ההיכר של אדל. גם פרטי עלילה הנראים לכאורה מוזרים ובלתי אפשריים, מתבררים כמבוססים על מחקר היסטורי מקיף, מפורט ומעמיק.

הספר נע בשני מסלולים: המסלול ההיסטורי הנתון והמסלול של הבריון הספרותי. במסלול השני ממלא דמיונו של הסופר, כאמור, את הפערים, מפיח חיים בדמויות ההיסטוריות, ומציג אותן כדמויות חיות ומורכבות. אבל הפעם, לדעתי, לא תמיד אפשר להבין את מניעיהן, ולמרות ההסברים הן נשארות בגדר חידה ומסתורין, זאת בשל ריבוי המיסטיקה, הלחשים, העשן, הקבלה המעשית והקמיעות.

מהלך המעיד עד כמה החזון מתרחק ממימושו. עד כמה אידיאולוגיה הנפגשת עם המציאות משתבשת, מתרחקת מן המקור ואף מסתלפת. החזון מקבל חיים עצמאיים, המתנתקים ממי שהגה אותו. לטוב ולטוב פחות. אבל זהו חלק מסדרו של עולם. לכן חשוב להכיר את המקור, את העובדות, כדי למנוע עד כמה שאפשר את סילופו.¹

נגד קיצוניות ובעד פשרות

הקריאה כנגד הקיצוניות היא קרוב לוודאי אחד המסרים החשובים באדל, אם לא החשוב שבהם. ולא רק בו, אלא גם בספריה האחרים של ברנדס. יש בספר התרסה כנגד קיצוניות משני הצדדים, המסכנת את החברה ואת עתידה. הפשרה הכרחית לקיום חיים משותפים, הן בחיי המשפחה והן בחברה. לא הינורות, לא סגפנות, לא הוללות, לא התרת כל רסן מוסרי וחברתי, לא בריחה מחיי היום יום, לא הסתגרות גברית ודחייית נשים כאיום, לא ויתור על חיי משפחה והשתקעות בלימוד אלא קיום חיי משפחה תקינים. קיום תורה שתאפשר גם קיום מצוות, גם התחדשות והתאמת ההלכה לחיים המשתנים. מודגש הצורך בהתחדשות ובהתאמת האידיאולוגיה למציאות המשתנה. מסקנות אלה מתגברות לקראת סיומו של הספר, בתחום היחיד ובתחום היחיד.

כמה דוגמאות לצורך בפשרה ובהתחדשות

הפשרה כדרך המלך בחיים: שמו של הרמב"ם – "הנשר הגדול" – הוא מוטיב קבוע החוזר במקומות מפתח בספר, כמי שציווה על הבחירה בדרך שביל הזהב: "שְׁלָמוֹת הַגּוֹף וְשְׁלָמוֹת הַנֶּפֶשׁ תְּלוּיֹת זֹו בְּזוֹ. גּוֹף אֵיתָן מְבַרֵּא אֵת הַנֶּפֶשׁ, וְנֶפֶשׁ אֵיתָנָה מְבַרֵּא אֵת הַגּוֹף" (עמ' 320). זאת בניגוד לבעש"ט ה"כלוא בעליית הגג ושובר גם את גופו וגם את נפשו" (שם).²

בתחום האישי-המשפחתי: הספר מתאר את המתח הקיצוני בחיי הבעש"ט בין התבודדות למעורבות חברתית. לעתים הוא מתבודד ולעתים מעורב; עתים עצוב עתים שמח. אחד מתפקידיה של האם הוא למושכו בחזרה לעולם הזה, כאשר "הנשמה שלו עלתה יותר מדי גבוה" (עמ' 242). אבל זה בעיקר אחד מתפקידיה של אדל – להיות המפשרת בין אביה לאמה, כשהמילה פשרה נזכרת כאן (ובמקומות נוספים) במפורש: "ולמרות שהבנתי את שניהם, לא רציתי להתערב במחלוקתם. קיוויתי שאהבתם העזה תוביל אותם אל הפשרה המתבקשת. אולם אבא התבצר בתוך חומה ונאטם לדאגותיה של אמא, והיא, מצידה שבה וחזרה על אותם הטעיונים ולא שעתה אל כיסופי נפשו" (עמ' 240).³ אדל תוהה גם על כוחה של הפשרה בחיי נישואיה: "אני כבר יודעת שאין עוד אהבה כשל הורי. ויחיאל כבר יודע שלא יהיה לו בחיי מקום כשל אבא. האם ההשלמה המפוכחת מבטיחה את נישואינו?" (עמ' 462).

בתחום הרעיוני-חברתי-אידיאולוגי: הפשרה בתחום האידיאולוגי מתבטאת ב"משל האַבְרָם" הקשור ביחס אל הפרנקים: "איבך חולה לא משמידים. איבך חולה מרפאים"; "עם ישראל הגוף. הפרנקיים האיבך. [...] נשמור את עם ישראל שלם. יהודים חוטאים לא מגרשים. יהודים חוטאים מרפאים" (עמ' 468). אבל המתנגדים משתמשים גם הם ב"משל האַבְרָם" לפיהם "איבך עם נמק כורתים. אם לא נכרות איבכים מתים. נאבד את הגוף כולו" (עמ' 471). והבעש"ט בשלו: "עם ישראל אוסף את איבריו ושכ להיות גוף אחד"; "חטאיהם ושל

חזון ומימוש

הרומן אדל מצליח לשרטט את מסלול התפתחות החסידות, שלב אחרי שלב, בתנועה קבועה של חיפוש, נפילה, הצלחה, שינוי וחזור חלילה. המסלול האישי קשור באישיותו של ישראל היתום, בן אליעזר ושרה גוטמן, ובתורתו ההולכת ומתפתחת. ככל שהיא מתפתחת וקונה לה חסידים, כך היא הולכת ומתרחקת ממנו ונעשית עצמאית וכפופה לממשיכיו, שכל אחד מהם מושך אותה לכיוונו בהתאם לאישיותו; ובעוד שהחסידות בראשיתה הרגישה את הפשטות, השמחה, הגוף, התרחקו כמה מן החסידויות מתפיסות אלה, הדגישו והקצינו את היפוכם של מאפיינים אלה. כך למשל ההתלבטות בין התפילה מנהמת הלב ומתוך שמחה לבין הסגפנות והלמדנות (עמ' 412). ויותר מכך, התלמיד רבי נחמן מקוסוב עתיד להיות הרודף (עמ' 415); הבעש"ט, שכל חייו רצה שתורתו תישאר תורה שבעל פה, מודה בסוף חייו שיחיאל חתנו צדק: "אם תורתי לא תיכתב [...] אפילו לא ידעו שהיתה" (עמ' 479). למותר להוסיף שידע שהיא תשתנה, אם לא לומר תסתלף, בידי חסידיו. ובסופו של דבר מודה פייגה ש"המגיד אמנם [...] שינה את תורתו [...] אך בלעדיו היתה נכחדת".

מה מטרתו של הספר? תשובה על כך ניתנת בדפיו האחרונים על ידי פייגה: "התמונות בשבילנו. בזכותן אנחנו יודעות כמה הספר חשוב" (עמ' 520). זו מסקנתה על העתיד לקרות: "כל דור יתרחק מסבא צעד נוסף. אֶשׁ דָּת לְמוֹ, שֶׁל שְׂמֵחָה, אֵהְבָה וְגֵאוּלָּה, עֲלוּלָה לְהַפּוֹךְ לְאֵשׁ דָּת לְמוֹ שֶׁל בְּדִלְנוּת, קְנֵאוֹת וְחֹמְרוֹת" (עמ' 521). וגם: "אבל יבוא דור שירצה לקבל את תורתו האמיתית [...] דור שיאהב את הקדוש ברוך הוא ולא את המתיימרים לדבר בשמו. דור שיאהב מצוות ולא דקדוקי הלכה. דור שיאהב תפילות ממעמקי הלב ולא דקלומים. דור שיאהב נשמה אישית ולא צייתנות של עדר" (שם). זוהי אחת המסקנות האקטואליות החשובות של הספר, אם לא החשובה שבהן.

הספר מתאר מהלך המשותף לתנועות אידיאולוגיות רבות. זהו

אביבית חזק

ויאהב יעקב את רחל ויאמר אעבדך שבע שנים
ברחל בתך הקטנה

באה בחשבון

כִּמָּה זָמַן נוֹתֵר
עַד שְׁאֲרָאָה
אֶת הָאוֹר שְׁבַקְצָה
שְׁלוֹשׁ שָׁנִים חֲלָפוּ
בְּיַסְוֵרִים שְׁבוּרִים
נוֹתְרוּ לִי אַרְבַּע שָׁנִים
לְעַבְדֹת אוֹתָךְ כְּמוֹ
שִׁיעַקֵב עֶבֶד אֶת לְבָן
בְּעִבּוֹר רַחֵל בְּתוֹ הַקְּטָנָה
עַד אֲזַי יוֹלְדוּ מִחֲזוֹרֵי כּוֹכְבִים
וַיִּרַח לֹא יִכְבֶּה

שפשרה זה דבר קצת נכלולי, רכרוכיות, אי יושר, אפורטוניזם. לא בעיני. בעיני המילה פשרה היא מילה נרדפת לחיים. וההפך מפשרה זה קנאות ומוות" (עמ' 35).

ספרה של יוכי ברנדס **אדל** מממש את ההתנגדות לקיצוניות ואת חשיבותה של הפשרה.

על פי דברים שנאמרו: לראשונה בהשקת ספרה של יוכי ברנדס: **אדל**, הוצאת כנרת זמורה-ביתן, בצומת ספרים' בתל-אביב, ז' בכסלו תשע"ט (15.11.2018)

הערות

- לכך שייכת גם שאלת "היורשים" מבני המשפחה או מהתלמידים, הראויים יותר ופחות, שפרקי האחרונים של הספר דנים בה (489 ואילך): "גדולה לא עוברת בירושה" (494). היורש הוא לעיתים זה שיפיץ את תורת רבו בדרכו שלו (494).
- הציטוט מדברי הרמב"ם, בעיקר מפיו של יחיאל, חוזר במקומות נוספים בספר: 357; 438-439; 440 ועוד. לא צריך להיות ניגוד בין "השכל", של "הנשר הגדול" לבין "שורש נשמה אחר" של הבעש"ט (עמ' 440). "דרך האמצע של הנשר הגדול חלה גם בענייני בריאות" (324).
- דוגמה נוספת להזכרת "הפשרה" ולחשיבותה: "הסכם הפשרה מקובל עליו. נשמור על אבא זוגות וזוגות" (322).
- דוגמה להערות ארס פואטיות: קטעי ארס-פואטיקה על הזיכרונות שנעשים ל"תמונות", מעין סיכום הספר ומאורעותיו. זיכרון "מאורעות שהתרחשו לפני שנולדת" (467). קטעים אלה מתרכיבים לקראת הסיום, בשיחה בין אדל לבין פייגה בתה: "הספר אינו על חיי [...] הספר על חיי. ספר על תורתו, פייגה מתקנת". ואדל מודה: "אך בעצם כתבתי כיצד תורתו נוצרה". וכן: "אפרים ורבי יעקב יוסף מתמקדים בפירושו. גברים כותבים אחרת" (עמ' 484).
- במחקר מפורט יותר מן הראוי יהיה להצביע על תהליך ההשתנות שעובר כל אחד מגיבורי הספר.
- לראשונה ב'מאזנים'. כונס: 'כתבים', כרך ו: 'שיח סוגיות', הוצאת עקד, 1977, עמ' 197-205.
- הוצאת כתר, 2018.

הפרנקיים] נובעים ממניע טהור: התשוקה לגאולה, מטרתם נאצלת. דרכיהם שגויות" (שם). המחלוקת המרה והוצאתה החוצה למשפט הגויים-הנוצרים, הביאה לכך ש"גור הדין הוכרו במשפט אחד: ספרי התלמוד יועלו מחר על המוקד בכיכר בית העצה" (עמ' 472); יהודים מכים זה את זה: "ההצגה הכי טובה בעיר" (עמ' 475).

פשרה אידיאולוגית נוספת מתגלה בשיחה של אדל עם "המגיד ממזריץ'", שבה היא מודה: "אבא שגה". במתח בין ההתחברות "לרוכלים, בעלי המלאכה ושנים קשות יום", שהטיף לו הבעש"ט, לעומת המגיד ממזריץ' אשר "מתחבר לרבנים, מגידים ולמדנים", היא מצדדת באחרון ואומרת: "אי אפשר לעקוף את המעמדות הגבוהים. עם ישראל לא יקבל את תורתו בלי הסכמת הרבנים" (עמ' 494).

המחלוקת גורמות לעם ישראל נזק עצום, והספר "מטיף" נגד מחזוריות המאבקים ביהדות המאיימים לפלג אותה באמצעות חרמות למיניהם, "חרם תחת חרם" (עמ' 510).

כוחה של ספרות: לקראת סיומו של הספר נשאלת שאלה מהותית, עקרונית, על כוחו של ספר לשנות מציאות. הערות ארס-פואטיות מפורות לאורך הספר, אבל כאן נשאלת השאלה במפורש ומכוונת גם לספר זה. שאלה זו נשאת פתוחה.⁴

חשיבות המשך החיים: ההבנה הסופית היא - "משיח לא בא. משיח לא יבוא. אין משיח. לא יהיה משיח". צריך להמשיך לחיות "בעולם ללא גאולה" (עמ' 328).

הצורך בשינוי ובהתחדשות

ההכרה בצורך בשינוי היא חלק מהתהליכים העוברים על מרבית גיבורי הספר. כל אחד וההכרה שלו שטעה או שגה, וצריך לשנות את תפיסת העולם הראשונה שלו ולהתאימה למציאות המשתנה.⁵ המסר הכללי הוא כי יש צורך בחידוש היהדות. מגיעת שמרנות וקפיאה על השמרים כדי למנוע ניוון תרבותי. לפשרה האידיאולוגית ולצורך בהתחדשות חשובים במיוחד דבריו של "המגיד ממזריץ'", בשיחתו הכאובה עם אדל: "תורת חיים אף פעם לא קופאת על שמריה. תמיד רוחשים בה שינויים. זה טיבה. זאת מהותה" (עמ' 508).

חשיבות הצחוק: "אבא הצליח לעשות עליית נשמה רק אחרי שצחק" (עמ' 343). מתורתו של הבעש"ט: "אנחנו נתבעים לשמוח גם כשרע לנו. בייחוד כשרע לנו"? (עמ' 444) - האם זה אפשרי?

ושתי הערות אחרונות על חשיבותה של פשרה, ישראל כהן ועמוס עוז

בתשרי תשל"ה (אוקטובר 1974) פרסם אבי, ישראל כהן, מסה שכותרתה "בשבחה של פשרה מחויבת המציאות". בין השאר כתב: "הפשרה היא צו-חיים ביהדות [...] היא קודם-כל צורך-חיים, חכמת-חיים. בלעדיה לא היתה תקווה לשלום פנימי וחיצוני, ולא שלום מקומי או אזורי, אלא כל סכסוך היה מסתיים באסון פרטי או כללי [...] הפשרה אינה פרי תמימות ואי הכרת-המציאות [...] הפשרה איננה מעשה-תרמית [...] הפשרה אינה מייחסת צדק מוחלט לצד אחד, אלא מגיחה מראש שגם לצד השני טענות צודקות [...] הפשרה היא פרי בינה עמוקה בכוחות הפועלים בחברה, במדינה, ובזירה הבין לאומית". הפשרה מאזנת בין "החזון המבהיק" לבין "המציאות הקשה", בין "הצורך" לבין "היכולת".⁶

בספרם של עמוס עוז ושריה חרד **ממה עשוי התפוח?** נכתב: "חושבים שפשרה היא מילה גסה. בעיקר צעירים אידיאליסטים נלהבים, חושבים